

1992 SONRASI TÜRKİYE'YE GÖÇEN AHISKA TÜRKLERİNİN GÖÇ, İSKÂN VE UYUM SORUNLARINA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA, BURSA ÖRNEĞİ

**A Study on the Migration, Settlement and Integration of the Ahıska Turks
since 1992 into Turkey-Bursa Example**

Ali YILMAZ¹ & Rüstem MUSTAFA²

Öz

Bu çalışmada 1992 sonrasında Türkiye'ye göç eden Ahıska Türklerinin göç, yerleşme ve uyum sorunları Bursa örneğinde araştırılmıştır. 1992 yılında Ahıska Türklerinin Türkiye'ye kabulü ve iskânına dair kanunun çıkması çeşitli ülkelerde sürgün yaşayan Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göçünü teşvik etmiştir. Ahıska Türklerinin yaşadıkları ülkelerden göç etme nedenlerinin başında gelecek kaygısı gelmektedir. Göç edilecek yer olarak Türkiye'nin (Bursa) seçilmesinde ise, çocuklarının Türk kültüründe yetişme arzusu, Türkiye'ye duyulan yakınlık, akraba ilişkileri ve ekonomik nedenler etkili olmaktadır. Bursa'ya gelen Ahıska Türkleri içinde Azerbaycan ve Rusya'dan gelenler çoğunluktadır. Bunların yanı sıra Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Gürcistan geldikleri diğer ülkelerdir.

1992 sonrasında Devlet tarafından Iğdır'a yerleştirilenler dışında, kendi imkânlarıyla göç edenlerin neredeyse tamamı Bursa, İstanbul, Ankara, Kocaeli, İzmir ve Antalya gibi büyük şehirlere göç etmişlerdir. Türkiye'ye (Bursa'ya) gelen Ahıska Türkleri başlangıçta uyum ve çeşitli ekonomik sorunlar yaşamakla birlikte kendilerine yakın hissettikleri Türkiye toplumuna hızla kaynaşmaktadırlar. Geldikleri ülkelere geri dönmeyi düşünmemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Ahıska Türkleri, Türkiye, Bursa, Göç, İskân ve Uyum Sorunları.

Abstract

This is a research regarding the migration, settlement and integration into Turkey by the Ahıska Turks from 1992 arrivals. As an example we have did a study on the Ahıska Turks who migrated to Bursa. In 1992 a law was introduced in Turkey. Where Ahıska Turks living various countries that were exiled were allowed settlement in Turkey with this came on incentive for Ahıska Turks to migrate to Turkey. The biggest reason for them chooses Bursa in Turkey are bring up their children in the Turkish cultural way. Their closeness in Turkey, relatives and financial benefits majority of the Ahıska Turks that migrated to Bursa are from Russia and Azerbaijan, there are also migrants from Uzbekistan, Kazakhstan, Kirghizstan and Georgia.

The migrants that were brought have through the government were placed in the city of Iğdır. But the majority of the migrants who come with their own resource settle in the major cities (Bursa, İstanbul, Ankara, Kocaeli, İzmir, Antalya). These migrants in the beginning had some settlements and financial issues but they integrated very quickly with the people of this city. And they aren't contemplating going back to the countries they came from.

Key Words: Ahıska, Ahıska Turks, Turkey, Bursa, Problems of migration, settlement and integration

¹ Prof. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

Giriş

Geçmişten bu yana insanlar ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel nedenlerle yaşadıkları yerden ayrılıp başka bir yere geçici ya da daimi yaşamak üzere göç etmektedir. Göç olayı, kişilerin kendi istekleriyle gerçekleştiği gibi, savaş, siyasi baskılar, doğal afetler vb. nedenlerle zorunlu olarak da yapılmaktadır. Göç olayları, göç veren ve göç alan yerleşmeler için çeşitli sorunlar getirdiği gibi, göç edenler açısından da birçok soruna neden olmaktadır. Özellikle kitleler halindeki zorunlu göçler (sürgünler) büyük boyutlu ekonomik ve sosyal sorunlara, toplumsal travmalara neden olmaktadır.

Ahıska Türklerinin anavatanı olan Ahıska bölgesinde Türklerin varlığı çok eskilere dayanmaktadır. 1578'den 1828 Rus işgaline kadar 250 yıl Anadolu Türkleriyle birlikte Osmanlı devleti içinde yaşayan Ahıska Türkleri, 1828-29 Osmanlı-Rus savaşı sonunda Ahıska'nın Ruslara terk edilmesinden sonra Çarlık Rusya'sı ve Sovyetler Birliği'nin izlediği zorunlu göç ve sürgün politikasıyla vatanlarından zorla göç ettirilmiştir. Eski Sovyetler birliği içindeki çeşitli ülkelerde sürgün hayatı yaşayan Ahıska Türkleri anavatanları olan Ahıska'ya bir daha dönememişlerdir³.

Ahıska Türkleri geçmişten bu yana çeşitli zamanlarda Türkiye'ye göç etmişlerdir. Bu çalışmada 1992 yılında Ahıska Türklerinin Türkiye'ye kabul ve iskânına ilişkin kanunun çıkmasından sonra Türkiye'ye göç eden Ahıska Türklerinin göç, yerleşme ve uyum sorunları Bursa örneğinde araştırılmıştır. Bursa, 1992 sonrasında Türkiye'ye gelen Ahıska Türklerinin en çok yerleştikleri illerin başında gelmektedir.

³ Ahıska Türklerinin tarihi ile ilgili bakınız.

Rasim BAYRAKTAR, **Ahıska-Çıldır Beylerbeyliği**, İstanbul, 2000.

M. Fahrettin KIRZIOĞLU, **Yukarı Kür ve Çoruk Boylarında Kıpçaklar**, Ankara, 1992;

M. Fahrettin KIRZIOĞLU, **Osmanlıların Kafkas Ellerini Fethi**, Ankara, 1998;

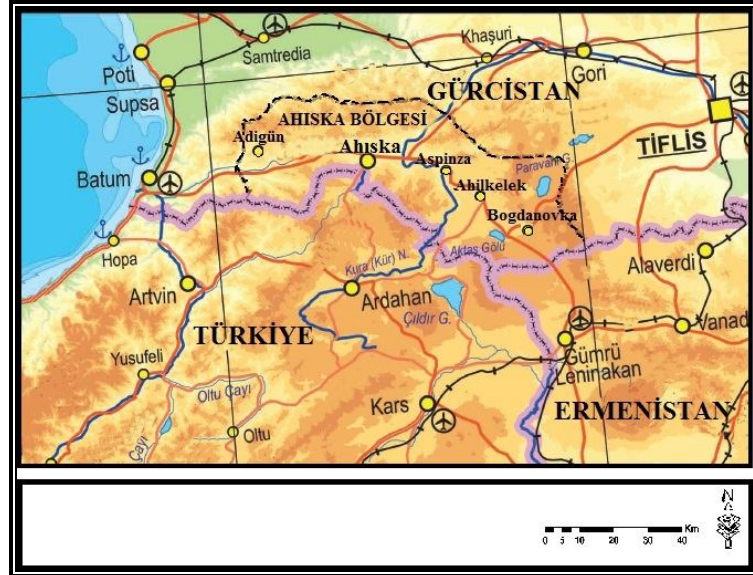
Akdes Nîmet KURAT, **Türk Kavimleri ve Devletleri**, Ankara, 1972

Yunus ZEYREK, **Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri**, Ankara, 2001.

Yunus ZEYREK, **Ahıska Araştırmaları**. Kozan Ofset Matbaacılık, Ankara, 2006

1. Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri

Ahıska bölgesi, Türkiye'nin kuzeydoğusunda, Türkiye-Gürcistan sınırına yakın bir konumda (Kars, Batum, Tiflis üçgeni ortasında) yer almaktadır. Günümüzde Gürcistan toprakları içinde kalan bölge, Ardahan ilimizle sınır teşkil etmektedir (Şekil 1). Ahıska Türklerinin anavatanı olan Ahıska bölgesinde, Ahıska, Adigön, Aspinza, Ahılkelek ve Bogdanovka gibi önemli yerleşim birimleri ve çok sayıda köy bulunmaktadır. Ahıska şehri, bu yerleşmelerin merkezi durumundadır. Ahıska şehrinin karayolu ile Tiflis'e, Batum'a ve Türkiye'ye (Ardahan ve Artvin'e), demiryolu ile Tiflis'e bağlantısı bulunmaktadır.

Şekil 1. Ahıska Bölgesi Lokasyon Haritası.

Ahıska bölgesi genelde dağlık, engebeli bir arazi yapısına sahiptir fakat yer yer düzlükler de görülür. Bölgenin iki önemli ovası Ahıska ve Ahılkelek ovalarıdır. Ahıska topraklarının en önemli akarsuyu Kür ırmağıdır. Ahıska'nın diğer irili ufaklı akarsuları toplayarak Hazar denizine dökülür. Ahıska toprakları tarıma elverişlidir. Hayvancılık için de uygun şartlar bulunmaktadır. 1944 yılına kadar Türk unsurunun hâkim olduğu bölge, 1944 yılında Türk nüfusun sürgün edilmesiyle büyük ölçüde boşalmıştır. Sonradan bölgeye Gürcüler ve Ermeniler iskân edilmeye çalışılmakla birlikte, Ahıska ve çevresinde nüfus seyrek

(Zeyrek, 2001; 2006). Ahıska bölgesinin Gürcü kaynaklarında Meskhetiya olarak geçmesi (Zeyrek 2001; Aydıngün, 2002) nedeniyle Ahıska Türkleri “Misket yahut Mesket Türkleri” diye de anılmaktadır. Dolayısıyla Ahıska ya da Mesket Türkleri adlandırmaları etnik değil coğrafi bir adlandırmadır.

Ahıska bölgesinin de içinde yer aldığı Kafkasya’da Türklerin varlığının çok eskilere dayandığına ilişkin görüşler vardır. Makedonyalı İskender’in MÖ IV. yüzyılda Kafkasya’ya geldiğinde burada Türklerle karşılaştığı kaydedilmektedir. Daha sonraki dönemlerde Hunlar, Hazarlar ve Kıpçaklar bu topraklara gelmiştir (Kırzioğlu, 1992). Ahıska ve çevresi 1068 yılında Sultan Alparslan tarafından fethedilerek Selçuklu ülkesine katıldı. Zaman zaman Akkoyunlu, Karakoyunlu ve Safevî devletleri nüfuzu altında kalan Ahıska toprakları 1578 yılında Osmanlı Devletinin Kafkasya’yı fethi ile Osmanlı topraklarına katıldı ve Ahıska şehri yeni kurulan Çıldır Eyaleti’nin başkenti oldu (Kırzioğlu, 1998). 1578’den 1828’e kadar 250 yıl Osmanlı Eyaleti ve Anadolu Türklüğünün ayrılmaz bir parçası olan bölge, 1828-29 Osmanlı-Rus savaşı sonunda imzalanan Edirne anlaşması (14 Eylül 1829) ile Ruslara terk edildi.

2. Ahıska Türklerinin Zorunlu Göçleri-Sürgünü Hayatı

1828-29 Osmanlı-Rus savaşı sonunda Ahıska’nın Ruslara terk edilmesiyle Ahıska Türklerinin günümüze kadar devam eden ve baskılar altında geçen, göçebe-sürgün hayatı başlamıştır. 1853–1856 Osmanlı-Rus Savaşı’nda Osmanlı ordusuna yardım ettikleri gerekçesiyle Çarlık Rusya’sı tarafından acımasızca cezalandırılan Ahıska Türklerinin bir kısmı Rusya’nın baskısından kaçarak Erzurum’a sığındılar. 1877-1878 meşhur 93 Harbi’nin Osmanlı’nın mağlubiyeti ile son bulmasıyla Kafkasya’dan Anadolu’ya kitleler halinde göçler yaşandı. Birinci dünya savaşı yıllarında (1914-1918) Ahıska Türkleri, Gürcü ve Ermeniler tarafından yapılan insanlık dışı uygulamalara maruz kaldılar (Zeyrek 2006). 1921’den itibaren Ahıska Türklerine Sovyetler Birliği tarafından değişik baskı ve şiddet uygulanmıştır. II. Dünya Savaşı’na kadar askere bile alınmadıkları halde savaş başlayınca Ahıska Türklerinden 40.000 kadarı Almanlarla savaşmak üzere,

tecrübesiz oluşlarına bakılmaksızın cephelere gönderilir. 25.000 kadarı savaşta ölür, birçoğu da yaralanır, sakatlanır (Zeyrek, 2006).

1944 Sürgünü: 14 Kasım 1944’de Ahıskalılar, Stalin Hükümeti tarafından gece vakti evlerinden çıkartılıp bir iki saat içerisinde yük vagonlarına doldurularak Sibirya, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan’a sürüldüler (Zeyrek, 2001; Seferov & Akış, 2008; Ağara, 2004). Toplam 115 bin ya da 138 bin Ahıskalı’nın sürgün edildiği tahmin edilmektedir. İkinci dünya savaşı sırasında cepheye sürülen 40.000 Ahıskalı genç buna eklendiğinde sürgün insan sayısı 180 bini bulmaktadır (Zeyrek, 2001; Bayramlı, 2004) Sürgüne gönderilen Ahıskalıların binlercesi soğuktan, açlıktan ve başka sebeplerden dolayı yolculuk esnasında hayatını kaybetmiştir. Ahıska Türkleriyle birlikte İnguş, Karaçay, Çeçen gibi Kafkas halkları da sürülmüştür. Sürgüne gönderildiği ülkelerde sürekli gözetim altında tutulan Ahıska Türkleri, Orta Asya’nın farklı coğrafi şartlarında çok zorlu bir hayat yaşamışlardır.

1989 Fergana Olayları (İkinci Büyük Sürgün): 1989 yılında Özbekistan’ın Fergana bölgesinde yaşanan acı olaylar Ahıska Türklerinin ikinci büyük sürgünü yaşamalarına neden olmuştur. 1989 Nisanında Özbek ve Ahıska Türkleri arasında çıkan olaylarda kan dökülmüş, yüzlerce insan kaybedilmiştir. Sonuçta toplumsal huzuru sağlamak için Ahıska Türkleri istenmedikleri bu bölgeden göç etmek zorunda kalmıştır. 100.000’in üzerinde Ahıska Türkü Rusya’nın iç kesimlerine ve Krasnodar bölgesine, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkmenistan’a göç ettirilmiştir (Zeyrek, 2001; Taşdemir, 2005).

Rusya’nın Krasnodar bölgesine göç ettirilen Ahıska Türkleri buradaki aşırı Rus milliyetçilerinin baskısı nedeniyle buradan da ayrılmak zorunda kalarak yeni mekân arayışına yönelmiş ve ABD hükümeti tarafından verilen oturma iznine bağlı olarak Amerika Birleşik Devletlerine göç etmişlerdir.

1944 sürgünüyle topraklarından çıkarılan Ahıskalılar bugün dünyanın birçok yerine dağılmış durumdadırlar. Bugün toplam nüfusları 600.000 civarında olduğu tahmin edilen Ahıska Türkleri 10-15 ülkede ve 100 kadar bölgede göçmen olarak yaşamaktadırlar. (Seferov & Akış, 2008; Bayraktar, 1999; Ağara, 2004; Demiray, 2012). Tarihi nedenlere bağlı olarak daha çok eski SSCB’ne bağlı

devletlerde yaşayan Ahıska Türkleri, yoğun olarak Kazakistan, Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Türkiye, Kırgızistan, Özbekistan ve Ukrayna'da bulunmaktadır. Sovyetler Birliği'nin dağılışından sonra, Ahıska Türklerinin anavatanlarına dönmeleri konusunda Gürcistan'ın tavrında söylem bakımından bir yumuşama görülmesine, hatta uluslararası bazı anlaşmalarla Ahıska Türkleri sorununun çözümünü taahhüt etmesine rağmen, geçen süre içinde ekonomik ve siyasî gerekçeler ileri sürerek sorunu sürüncemede bırakan bir politika benimsenmekte (Aydingün, 2002; Demiray 2012), sudan sebeplerle, Ahıska Türklerinin dönüşüne izin vermemektedir.

3. 1992 Sonrasında Türkiye'ye Göç, İskân ve Uyum Sorunları

1992 yılında Ahıska Türklerinin Türkiye'ye kabulü ve iskânına dair (2.7.1992 tarih ve 3835 numaralı) kanun dünyanın değişik ülkelerinde yaşayan Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göçlerini teşvik etmiştir. Bu kanunla her yıl durumu en zordan başlamak üzere belirli sayıda Ahıska Türkünün Türkiye'ye kabul edilmesi kararlaştırılmıştır. Kanununun kabulü ile ilk olarak Ahıska Türkü 200 aile Türkiye'ye kabul edilmiş ve Iğdır iline yerleştirilmiştir. Ailelerin konut, iş, eğitim, sosyal güvence gibi her türlü ihtiyaçları karşılanmıştır. Bu ilk yerleştirilenler dışında gelenler daha çok kendi imkânlarıyla Bursa, İstanbul, Ankara, Kocaeli, İzmir ve Antalya gibi büyük şehirlere yerleşmişlerdir. Bursa 1992 sonrası göçlerde en çok yerleşilen illerin başında gelmektedir. Bursa merkez ilçenin yanı sıra, Yıldırım, Gürsu ve İnegöl ilçeleri Ahıskalı göçmenlerin yoğun olarak yerleştikleri yerlerdir.

Metot

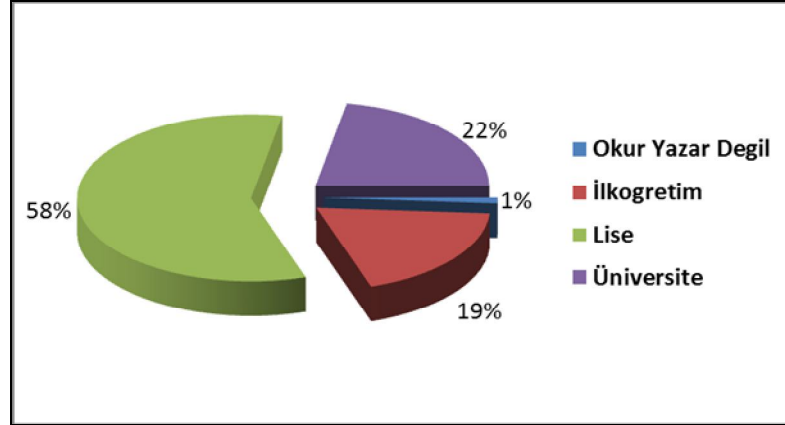
Çalışmada öncelikle, Ahıska Türklerinin tarihi ve yaşadıkları zorunlu göçlere (sürgünlere) ilişkin literatür taranmıştır. 2011 yılı yaz döneminde, 1992 sonrasında Türkiye'nin Bursa iline göç eden Ahıska Türklerine anket uygulanmıştır. Anket (göç olayı ve sonrasındaki gelişmeleri idrak edebilecek yaşta olmaları açısından) 20 yaş üstü Ahıskalılara uygulanmıştır. Ankette, kişilerin demografik özellikleri, göç etme nedenleri, geldikleri yerler (ülkeler), Türkiye'de

karşılaştıkları sorunlar, Türkiye toplumu ile ilişkileri, çalışma ve günlük yaşamları, sahip oldukları mal varlıkları ve gelecekle ilgili düşüncelerine ilişkin sorular sorulmuştur. Anket kişilere uygulanmakla birlikte, kişi ailesiyle birlikte göç etti ise, aynı zamanda ailesini de temsil etmektedir. Dolayısıyla anket aynı zamanda aile ölçeğinde bilgileri içermektedir. Anket çalışması öncesinde Bursa'daki *Sürgüne Uğramış Ahıskalıların Haklarını Koruma Derneği* ile görüşme yapılmış ve anketin uygulamasında destek alınmıştır. Uygulanan anketlerden 181 adedi değerlendirmeye alınmıştır. Anket verilerinin SPSS 20.0 programına girişi yapılarak istatistiksel analizleri yapılmıştır. Arazi çalışması ve anket uygulaması sırasında yapılan mülakat, gözlem ve fotoğraflama çalışmaları bilgi toplamada tamamlayıcı teknikler olarak kullanılmıştır.

BULGULAR

3.1 Demografik özellikler

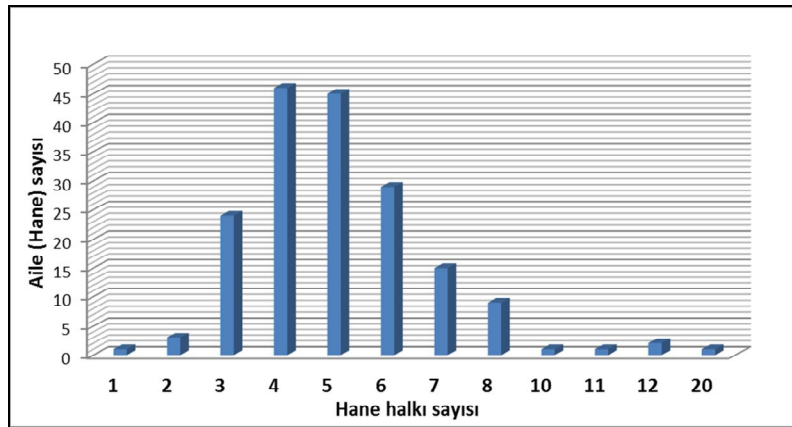
Ankete katılan Ahıskalı göçmenlerin yaşları 22 ile 76 arasında değişmektedir. Bunlar içinde büyük grubu (%62,5) 40 yaşın üzerindeki oluşturmaktadır. Ankete cevap verenlerin 124'ü (%68,5) erkek; 57'si (%31,5) kadındır. Bu durum anket uygulamalarında daha çok erkek nüfusla muhatap olunmasıyla ilgilidir. Ataerkil aile yapısının hâkim olduğu Ahıska Türklerinde genelde erkekler ön plana çıkmaktadır. Ankete katılanların eğitim düzeyine bakıldığında %58'i lise, %22'si üniversite, %19'u ilköğretim mezunudur. Kalan %1'ise okuryazar değildir (Şekil 2).

Şekil 2. Ankete Katılanların Eğitim Durumu.

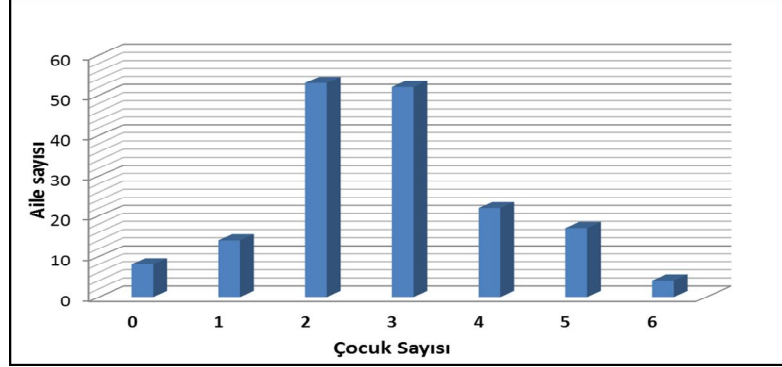
3.2 Medeni Durum, Aile Yapısı, Hane Halkı Sayısı ve Ailedeki Çocuk Sayısı

Ankete cevap verenlerin % 88'i evli, % 9'u bekâr ve % 3'ü ise duldur. Bekâr oranının az olmasının sebebi Ahıska Türklerinde evliliğe büyük önem verilmesidir. Evlenme yaşı 22-23'ü pek geçmemektedir. Genel olarak Ataerkil bir aile yapısının hâkim olduğu Ahıska Türklerinde aileye büyük önem verilmektedir. Bu durum ailedeki kişi sayısına bağlı olarak geniş aile yapısını ortaya çıkarmaktadır. Evlenen erkeğin evlendikten sonra da anne babasıyla beraber yaşaması yaygın bir durumdur. Anket sonuçlarına göre, hane halkı sayısı 3 ile 8 arasında yoğunlaşmaktadır. Hane halkı sayısı 4-5-6 olanlar yaygındır. Az da olsa 10 kişi ve daha fazla hane halkı sayısına sahip aileler bulunmaktadır (Şekil 3).

Şekil 3. Hane Halkı Sayısı Dağılımı.

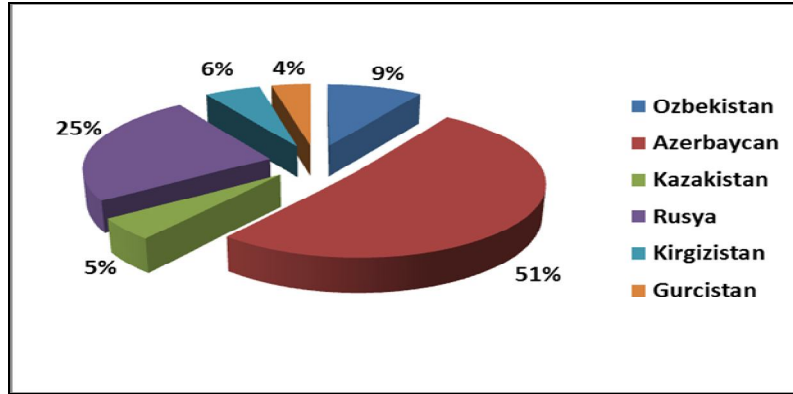
Ailedeki çocuk sayısı 0 ile 6 arasında değişmektedir. Ailelerin büyük bölümünde çocuk sayısı 2 ve 3'tür. 4 ve 5 çocuğa sahip olanlar da toplamda önemli bir orandadır (Şekil 4).

Şekil 4. Ailedeki Çocuk Sayısı Dağılımı.

3.3 Geldikleri Ülkeler

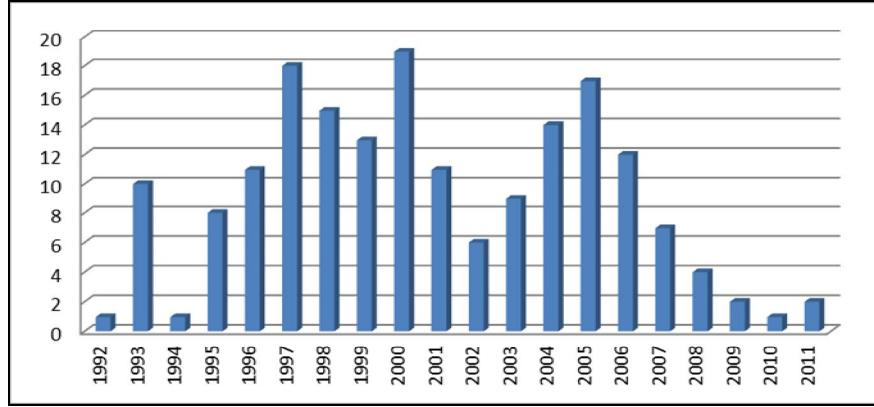
Bursa'ya göç eden Ahıska Türklerinin büyük bölümünü Azerbaycan (93) ve Rusya'dan (45) gelenler oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra Özbekistan (17), Kazakistan (9), Kırgızistan (10) ve Gürcistan (7) geldikleri diğer ülkelerdir (Şekil 5).

Şekil 5. Geldikleri Ülkeler.

3.4 Türkiye'ye (Bursa'ya) Göç Ettikleri Yıllar

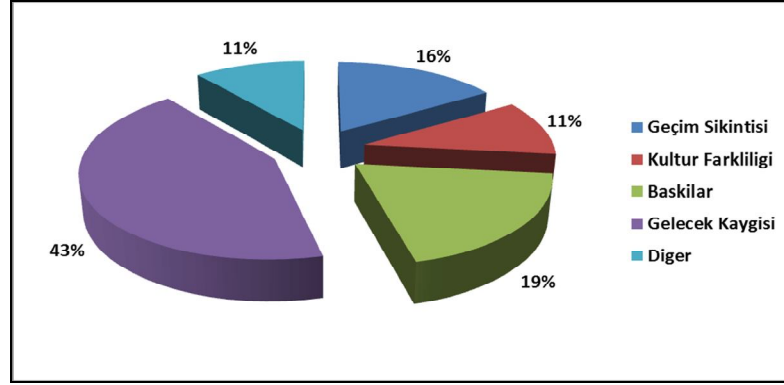
Anket verilerine göre Ahıska Türklerinin Bursa'ya göç ettikleri yıllar 1992 ile (anketin yapıldığı) 2011 yılı arasında değişmektedir. 1992'den 2011 kadar olan dönemde her yıl gelen olmuştur. Bazı yıllar göçlerin hızlandığı görülmektedir. 1997, 2000 ve 2005 en çok göç edilen yıllardır (Şekil 6). 1997-2000 dönemi göçün en yoğun olduğu dönemdir. 2005 sonrasında göç hızında bir azalma görülmekle birlikte, Ahıska Türklerinin Bursa'ya göçü günümüzde de devam etmektedir.

Şekil 6. Ahıskalı Göçmenlerin Bursa'ya Geldikleri Yıllara Göre Dağılımı.

3.5 Göç Nedenleri

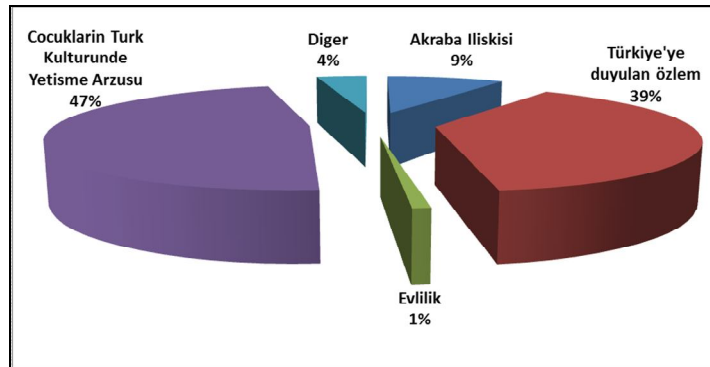
Anket çalışmasında göç nedenlerini iki başlık altında inceledik: (1) Yaşadığı yerden (ülkeden) göç etme nedeni ve (2) Türkiye'ye göç etme nedeni (neden Türkiye'yi seçti). Yaşadıkları ülkelerden göç etme nedenlerinin başında gelecek kaygısı, gelecekle ilgili belirsizlik (%43) gelmektedir. Bunun yanı sıra, baskılar (%19), geçim sıkıntısı (%16) ve kültürel farklılıklar (%11) göç nedenleri arasındadır (Şekil 7).

Şekil 7. Yaşadığı Yerden (ülkeden) Göç Etme Nedenleri.

3.6 Türkiye'ye göç etme nedeni

Göç edilecek yer olarak Türkiye'yi seçmelerinde özellikle çocukları ve kendileri açısından taşıdıkları sosyal ve kültürel gelecek endişesinin etkili olduğu görülmektedir. Neden Türkiye ye göç ettiniz soruna verilen cevaplarda en büyük gruba, çocukların Türk kültüründe yetişme arzusu (% 47) ve Türkiye'ye duyulan özlem (% 39) nedeniyle göç edenler oluşturmaktadır. Bunların dışında akraba ilişkisi (%9) ve evlilik (% 1) diğer nedenlerdir (Şekil 8). Ankete cevap verenlerin %4'lük bir kısmı ise, anketteki diğer seçeneğini işaretlemiş ve açıklama olarak, "kendi vatanım gibi hissettiğim için" gibi milli duygularını ifade etmişlerdir.

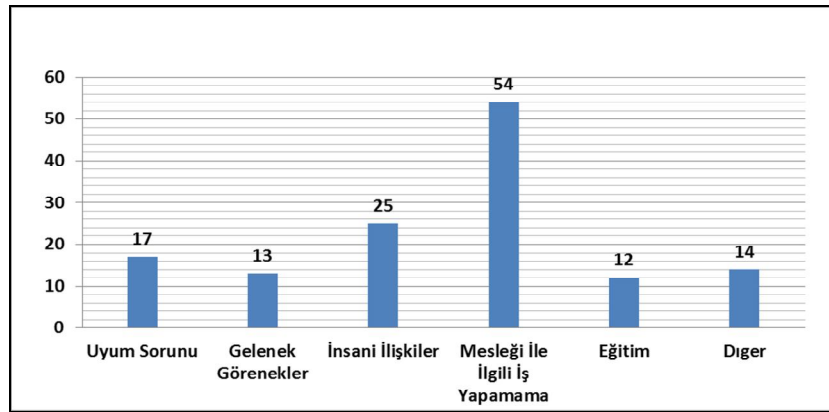

Şekil 8. Türkiye'ye (Bursa'ya) Göç Etme Nedenleri.

3.7 Türkiye'de Karşılaştıkları Zorluklar

1992 sonrası Türkiye'ye göç eden Ahıska Türklerinden Iğdır'a yerleştirilen 200 ailenin her türlü (konut, iş, eğitim vb.) ihtiyacı devlet tarafından karşılanmıştır. Daha sonra kendi imkânları ile gelenler ise, devletten doğrudan yardım almadan kendi düzenlerini kurmaya çalışmışlar ve bu aşamada çeşitli

sorunla karşılaşmışlardır. Anket sonuçlarına göre, Bursa'ya göç edenlerin karşılaştıkları en önemli sorun meslek sahibi olmalarına rağmen çeşitli nedenlerle kendi mesleklerini icra edememeleri (iş sorunu) olmuştur. Ayrıca, geldikleri yeni toplumda insani ilişkiler kurmakta zorlanmaları ve uyum sorunları, gelenek-göreneklerini yaşama ve yaşatmadaki zorluklar ve eğitim hizmeti alamama sorunu yaşamışlardır (Şekil 9).

Şekil 9. Türkiye’de Karşılaştıkları Sorunlar.

3.8 Bursa’da Çalıştıkları İş Kolları ve Ekonomik Durumları

Bursa’ya göç eden Ahıska Türklerinin günümüzde çalıştıkları iş kollarına bakıldığında, en büyük grubu serbest meslek olarak çalışanlar oluşturmaktadır. Bunların da büyük bölümü inşaat sektöründe (inşaat işçiliği, ustalık, döşeme, boya, fayans döşeme vb.) çalışanlardır (Foto 1). Serbest meslek sahibi olanların bir kısmı da kendi işini kuranlardır (esnaf). Ahıska Türklerinin önemli bir kısmı da işçi olarak kadınlar daha çok konfeksiyon atölyelerinde (Foto 2), erkekler dokuma, tekstil sanayilerinde çalışmaktadır. Türkiye’de üniversite okuyan ya da diploma denkliği alan az sayıda kişi ise, doktor, hemşire, öğretmen, mühendis olarak devlet ya da özel sektörde çalışmaktadır (Şekil 10). Ahıska Türkü göçmenler iş bulma ve çalışma konusunda birbirlerine yardımcı olarak dayanışma içinde hareket etmektedirler. Bu durum onların iş bulmalarını ve ayakta kalmalarını kolaylaştırmaktadır.

Bursa’ya göç eden Ahıska Türklerinin büyük bölümü düşük ve orta gelire sahiptir. Çoğu her şeyini geride bırakıp geldikleri ve Türkiye’de (Bursa’da) yeni bir yaşam

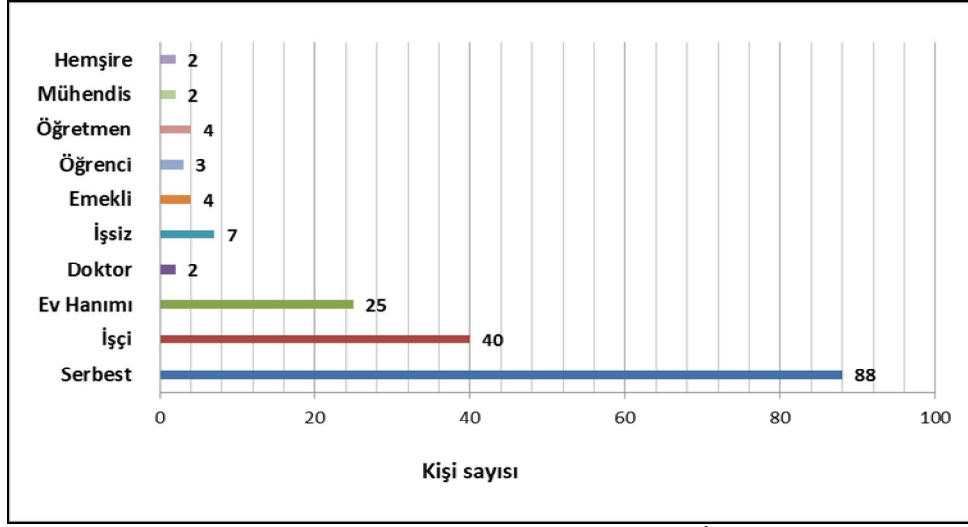
kurmaya çalıştıkları için ekonomik sıkıntı içindedirler. Çalışma çağındaki tüm aile bireyleri, aile ekonomisine katkı sağlayarak bu sıkıntılarını aşmaya çalışmaktadırlar.

Foto 1. Bursa'da İnşaat Sektöründe Serbest Olarak Çalışan Ahıska Türkü Göçmen Erkekler, 2011.

Foto 2. Bursa'da Konfeksiyon Atölyesinde Çalışan Ahıska Türkü Göçmen Kadınlar, 2011.

Şekil 10. Ahıska Türkü Göçmenlerin Bursa'da Çalıştıkları İş Kolları.

3.9 Geldikleri Ülkelerde ve Türkiye'deki Mal Varlıkları-Yatırımları

Bursa'ya gelen Ahıska Türkleri, gerek Türkiye'ye göç etmeye karar verdiklerinde, gerekse Türkiye'ye geldikten sonra, geri dönmeyi düşünmeyip burada kalıcı olarak yerleşmeye karar verdiklerinde, geldikleri ülkelerdeki mal varlıklarını büyük ölçüde elden çıkarmaktadırlar. Bununla birlikte, daha çok yeni gelen ya da geldikleri yerlerle bağlantılarını sürdürmeyi düşünen belir sayıda kişinin halen geldikleri ülkelerde ev, daire, arsa, tarla şeklinde çeşitli mal varlıkları bulunmaktadır.

Ankete cevap veren 181 kişiden 56'sı geldikleri ülkede kendisine ya da ailesine ait mal varlığı bulunmaktadır. Bu kişilerin mal varlıkları daha çok ev (35) ve tarla (24) şeklindedir. Bunların yanı sıra, az da olsa daire (1) ve arsa (3) olarak mal varlıkları da bulunmaktadır. Geldikleri ülkelerde mal varlığı olanlar içinde Azerbaycan'dan gelenlerin çoğunlukta olması dikkat çekicidir. Yine belirli sayıda kişinin Özbekistan ve Rusya'da mal varlığı bulunmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Geldikleri Ülkelerdeki Mal Varlıkları (2011).

Mal Varlıkları	Mal Varlıklarının Yeri					
	Özbekistan	Azerbaycan	Kazakistan	Rusya	Ukrayna	Toplam
Ev	9	13	3	7	3	35
Daire	-	-	-	1	-	1
İşyeri-Dükân	-	-	-	-	-	-
Arsa	-	3	-	-	-	3
Tarla	1	20	-	2	1	24
Toplam	10	36	3	10	4	63

Türkiye'ye geldikleri günden bu yana ekonomik zorluklar içinde ayakta kalabilmek, bir düzen kurabilmek çalışan Ahıska Türkleri, Türkiye'de kaldıkları süre içinde imkânları ölçüsünde mal varlığı-yatırım edinme yoluna gitmişlerdir. Türkiye'deki mal varlıkları ev, daire, arsa, işyeri-dükân ve tarladır. Türkiye'de mal varlığı edinen Ahıska Türkleri, geldikleri ülkelerdeki mal varlıklarını satarak Türkiye'den bir gayrimenkul almış olanlar ile uzun süredir Türkiye'de (Bursa'da) yaşayan ve nispeten düzenli bir işte çalışarak ya da bulan-kendi işini kurarak belirli bir birikim sahibi olanlardır. Türkiye'de edindikleri mal varlıkları daha çok ev (32) ve işyeri-dükandır (13) (Tablo 2). Ahıska Türklerinin Türkiye'de edindikleri mal varlıkları (anket Bursa'da yaşayanlara yapıldığı için) daha çok Bursa'dadır. Bursa dışında İstanbul, Ankara, Afyonkarahisar, Bilecik gibi illerde de mal varlığı olanlar bulunmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Türkiye'deki ve Mal Varlıkları-Yatırımları.

Mal Varlıkları	Mal Varlıklarının Yeri					
	İstanbul	Bursa	Bilecik	Afyon	Ankara	Toplam
Ev	9	22	-	-	1	32
Daire	-	4	-	1	-	5
İşyeri-Dükân	4	9	-	-	-	13
Arsa	-	4	-	-	-	4
Tarla	-	2	1	-	-	3
Toplam	13	41	1	1	1	57

3.10 Geldikleri Yerler İle Bağlantıları

Bursa'ya gelen Ahıska Türklerinin büyük bölümünün Türkiye'ye geldikten sonra geldikleri yere (ülkeye) hiç gitmedikleri belirlenmiştir. Bunun en temel nedeni genelde maddi durumlarının iyi olmaması, geldikleri ülkenin uzak ve yol masrafının fazla olmasıdır. Bunun yanı sıra, geldikleri ülkelerde kendilerini bağlayan-çeken bir mal varlıklarının ya da akrabalarının olmaması da etkili olmaktadır. Nitekim geldikleri ülkeleri ziyaret edenler, ya oradaki mal varlıkları ya da akraba ilişkileri sebebiyle gittiklerini belirtmektedirler. Ayrıca, az sayıda da olsa bavul ticareti amaçlı geldikleri ülkeleri ziyaret edenler vardır.

3.11 Geri Dönme Düşünceleri

Anket sonuçlarına göre Türkiye'ye (Bursa'ya) göç eden Ahıska Türklerinin neredeyse tamamı (%99) geri dönmeyi düşünmemektedir. Geriye dönmeyi düşünen % 1'lik kısmı, yurt dışından gelen Ahıskalı öğrencilerdir. Bursa'ya yerleşen Ahıska Türkleri yaşadıkları zorluklara rağmen kendi yurtları gibi gördükleri Türkiye'de bulunmaktan memnundurlar. Geri dönmeyi düşünmemektedirler.

Sonuç ve Tartışma

Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri, Anadolu'nun ve Anadolu Türklerinin - tarihi ve siyasi nedenlerle Türkiye sınırları dışında kalmış- coğrafi ve demografik bir devamıdır.

1828-29 Osmanlı-Rus savaşı sonunda Ahıska bölgesinin Ruslara terk edilmesinden sonra gerek Çarlık Rusyası gerekse Sovyetler Birliği döneminde maruz kaldıkları baskı, zorunlu göç ve sürgün politikasıyla anavatanlarından ayrılan Ahıska Türkleri bir daha yurtlarına dönememişlerdir.

1992 yılında Ahıska Türklerinin Türkiye'ye kabulü ve iskânına ilişkin kanunun çıkması, çeşitli ülkelerde yaşayan Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göçünü teşvik etmiştir. Bursa, 1992 sonrası gelen Ahıska Türklerinin en çok yerleştiği illerimizden biridir. Anket verilerine göre, Ahıska Türkeri'nin 1992 sonrasındaki göçü günümüzde de devam etmektedir.

Ahıska Türklerinin yaşadıkları ülkelerden göç etme nedenlerinin başında gelecek kaygısı gelmektedir. Ayrıca, yaşadıkları ülkelerdeki baskılar, kültürel farklılıklar ve geçim sıkıntısı etkili olmaktadır. Göç edilecek yer olarak Türkiye'nin (Bursa) seçilmesinde ise, çocuklarının Türk kültüründe yetişme arzusu, Türkiye'ye duyulan yakınlık, akraba ilişkileri ve ekonomik nedenler etkili olmaktadır.

Bursa'ya göç eden Ahıska Türkleri içinde Azerbaycan ve Rusya'dan gelenler çoğunluktadır. Bunların yanı sıra Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Gürcistan'dan gelenler bulunmaktadır.

Bursa'ya göç eden Ahıska Türklerinin karşılaştıkları en önemli sorun meslek sahibi olmalarına rağmen çeşitli nedenlerle kendi mesleklerini icra edememeleridir. Ayrıca, geldikleri yeni topluma uyum sorunları, gelenek ve göreneklerini yaşamadaki zorluklar ve eğitim sorunları yaşamaktadırlar. Ahıska Türklerinin, akrabalık ve yakın aile ilişkileri içerisinde sosyal uyum sorunlarını aşmaya çalıştıkları görülmektedir. Söz konusu sorunlar zaman içinde büyük ölçüde aşılmakla birlikte, oturma izni, çalışma izni, diploma denklikleri ve T.C. vatandaşlığını alma konularında sıkıntılar belirli ölçüde devam etmektedir.

Bursa'ya göç eden Ahıska Türklerinin büyük bölümü serbest meslek olarak (daha çok inşaat sektöründe) çalışmaktadır. Kadınlar daha çok konfeksiyon atölyelerinde işçi olarak çalışmaktadır. Az sayıda da olsa esnaf ve serbest meslek sahibi olmak üzere kendi işini kuranlar ve devlet ya da özel sektörde memur olarak çalışanlar da bulunmaktadır. Ahıskalı ailelerin büyük bölümü düşük ve orta gelire sahiptirler. Çoğu her şeyini geride bırakıp geldikleri ve burada yeni bir yaşam düzeni kurmaya çalıştıkları için ekonomik sıkıntı içindedirler. Yeni bir yerde yeni bir hayat kurmanın getirdiği her türlü zorluk kültürel birlik ve geniş aile dayanışması ile aşılmaya çalışılmaktadır.

Geçmişte yaşanan sürgünler ve geldikleri ülkelerde yaşadıkları zorluklar (Kolukırık, 2011) nedeniyle olsa gerek Ahıskalı Türkler içe kapalı bir toplumdur. Sürgüne ve çektikleri çilelere rağmen dünyadaki varlıklarını örf, adet ve inançlarını devam ettirmek için büyük gayret sarf etmektedirler. Ahıska Türklerinin bu konudaki örgütlenme ve birlikte hareket etme çabaları

desteklenmeli, Ahıska Türklerinin kültürel özelliklerinin yaşatılmasına uluslararası literatür oluşturulmasına katkıda bulunacak projeler geliştirilmelidir.

Türkiye'nin Ahıska Türklerine yardım elini uzatması ve Türkiye'ye kabul edilmelerine ilişkin kanun büyük bir memnuniyetle karşılanmıştır. Türkiye'ye (Bursa'ya) gelen Ahıska Türkleri başlangıçta çeşitli uyum ve ekonomik temelli sorunlar yaşamakla birlikte, eskiden beri kendilerine yakın hissettikleri Türkiye toplumuna hızla kaynaşmaktadırlar.

Ahıska Türklerinin vatan (Ahıska) özlemi devam etmektedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Gürcistan Ahıska Türklerinin yurtlarına dönmesi konusunda başlangıçta umut verici söylemlerle sorunun çözümünü taahhüt etmesine rağmen, geçen sürede ekonomik ve siyasî gerekçeler ileri sürerek sorunu sürüncemede bırakan bir politika benimsenmektedir (Aydingün, 2002; Kütükçü, 2005; Demiray, 2012). Bundan sonraki dönemde de Gürcistan'ın Ahıska Türklerinin yurtlarına dönmelerine ekonomik ve siyasi nedenlerle yeteri kadar destek vermeyeceği görülmektedir. Ayrıca, Ahıska bölgesinde Türk varlığı dün olduğu gibi bugün de bölge üzerinde emelleri olanlar açısından istenmeyecektir. Ahıska bölgesinin Türk sınırına yakınlığı, enerji hatları üzerinde bulunuşu ve Kafkasya'ya açılan kapı olma özelliği bölge üzerindeki demokratik gelişimi engelleyici etkenler (Kolukırık, 2011) olarak rol oynayabilecektir.

KAYNAKÇA

AGARA, İ. (2004). **Ahıska Türkleri (Sürgününün 60. Yılı Anısına) İnsanlık Dramı**. İzmir Ahıska Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği, İzmir: Karaca Matbaası Yayınları.

AYDINGÜN, A. (2002) Ahıska (Meskhetian) Turks: Source of Conflict in the Caucasus ? **The International Journal of Human Rights**, Vol. 6 (2), pp. 49-64.

BAYRAKTAR, R. (1999) **Ahıska, 21. Yüzyılda İnsanlık Dramı**, İhlas Matbaacılık, İstanbul.

BAYRAMLI, S. (2004) **Stalin Cehenneminde Ahıska Türkleri**, Bursa.

DEMİRAY, E. (2012) Anavatanlarından Sekiz Ülkeye Dağıtılmış Bir

Halk: Ahıska Türkleri, **Turkish Studies**, Volume 7/3, Summer 2012, pp. 877-885.

- KIRZIOĞLU, F. (1992) **Yukarı Kür ve Çoruk Boylarında Kıpçaklar**, Ankara.
- KIRZIOĞLU, F. (1998) **Osmanlıların Kafkas Ellerini Fethi**, Ankara.
- KOLUKIRIK, S. (2011) Sürgün, Toplumsal Hafıza ve Kültürel Göç:
ABD'deki Ahıska Türkleri Üzerine Bir Araştırma, **Bilig**, Güz 2011 / Sayı 59, s. 167-190.
- KÜTÜKÇÜ, M. A. (2005) Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Ahıska Türklerinin Anavatanlarına Dönüş Sorunu, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 13, s. 271-284.
- SEFEROV, R & AKIŞ, A. (2008) Sovyet Döneminden Günümüze Ahıska Türklerinin Yasadıkları Coğrafyaya Göçlerle Birlikte Genel Bir Bakış, **Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 24, Selçuk Üniversitesi, Konya, 393-411.
- ZEYREK, Y. (2001), **Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri**, Pozitif Matbaacılık, Ankara.
- ZEYREK, Y.(2006), **Ahıska Araştırmaları**, Kozan Ofset Matbaacılık Ankara.